

1. ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΣΗΣ ΣΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

Μέσο: ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Ημ. Έκδοσης: . . . 19/11/2020 Ημ. Αποδελτίωσης: . . . 19/11/2020

Σελίδα: 1

**62 ΧΡΟΝΙΑ ΑΠΟ
ΤΗ ΘΥΣΙΑ ΤΟΥ**

Κυριάκος Μάτσης,
στα βήματα
του Αριστοτέλη

»13

1. ΚΥΡΙΑΚΟΣ ΜΑΤΗΣΗΣ ΣΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗ

Μέσο:ΦΙΛΕΛΕΥΘΕΡΟΣ

Ημ. Έκδοσης: ...19/11/2020 Ημ. Αποδελτίωσης: ...19/11/2020

Σελίδα: 13

Ο Κυριάκος Μάτσης στα βήματα του Αριστοτέλη

«Πάντες οι άνθρωποι του ειδέναι ορέγονται φύσιν...» - Φιλοσοφώντας με αφορμή την Επιστήμη της Χημείας

Της Δέσας Κομοδρόπου*

Κατά τα φημισμένα του χρόνια στη Γεωπονική Σχολή του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου στη Θεσσαλονίκη, ο Κυριάκος Μάτσης έδωσε ιδιαίτερη βαρύτητα στην προσωπική μελέτη, ενώ ταυτόχρονα ήταν άτομο μοναχικό κατ' επιλογή, με έντονες υπαρξιακές ανησυχίες, αλλά ποτέ μόνος. Η ωριμότητα που τον χαρακτήριζε, μέσα από έντονους υπαρξιακούς ή άλλους αναφορές στοχοσμούς, τον ανακατευθύναν σε μια οικουμενική ανείδηση ως άνθρωπο, μακριά από την «πολλή συνάφεια του κόσμου». Κάποι που διαφαίνεται ξεκάθαρα από τις σημειώσεις στο τετράδιό του μαθητή Χημείας που παρακολουθούσε ως φοιτητής στη Θεσσαλονίκη. Σ' αυτό

ακριβώς το τετράδιο, είχε δώσει μια εντελώς ιδιότυπη οργανωτική δομή, προβάλλοντας πως δεν αισθανόταν την ανάγκη να προβάλει υπερφίαλα αυτό μέσα του το «φως» που σπείρει, αλλά κρατώντας το ταπεινά.

«Σήμερα η Χημεία εξελίχθηκε επιστήμη ιδίως κατά τα 100 τελευταία έτη». Κυριάκος Μάτσης, 1946

Στο μέλημα της Χημείας ως μια από τις πιο σύγχρονες και πολύπλοκες θετικές επιστήμες, ο Κυριάκος Μάτσης έβρισκε

πάντοτε τον τρόπο να εμβάθυνει σε διανοητικά θεωρήματα, εκλαμβάνοντας ενδεχομένως πως αποτελούσε εξίσου φιλοσοφικό αντικείμενο, όπως εκείνο των μαθηματικών συνεκτιμήσεων. Περαιτέρω, μέσω της Χημείας ίσως να επιθυμούσε ακόμη και για την εφαρμογή της Γεωπονίας στους αγρούς, μεταφέροντας εκείνη τη φιλοσοφημένη πρακτική, πως οι καρποί τους οποίους θα καλλιεργούσε ο ίδιος δεν θα ήταν παρά αποτέλεσμα

σημα γνησιότητας και αλήθειας, χωρίς καθόλου τεχνητό «πρόσθετο».

Σ' αυτό το τετράδιο, λοιπόν, αποτελούμενο από 114 χειρόγραφες σελίδες, χωρίς τα κεφάλαια μεταξύ τους με αποσβέσματα φιλοσόφων, ωσόν να επιθυμούσε να τον κρατάνε σε συνεκτικό εγρήγορση, τα οποία συχνά υπογράμιζε με κόκκινο μελάνι. Καταγράφα θεωρίες και νόμους της Χημείας, αναλύει τη μόδα, το μαρκαδό και ατομικό βάρος, τις χημικές ενώσεις, το περιοδικό σύστημα, τη δίοδο του ηλεκτρικού ρεύματος, τη δίοδο των ακτίνων μέσα από λεπτές πλάκες, τα ραδιενεργά σώματα, την ύλη και την ενέργεια. Συγκρίνει την απομικτική από το σθένος, διαχωρίζει τις λέξεις: Οξεία, βάσεις, άλατα. Υπογράμμισε ποια κατάσταση θεωρείτο καλλωδής σύμφωνα με διάφορους αναλυτές και έβγαζε τα δικά του χρήσιμα συμπεράσματα. Χαρακτηριστικά μάλιστα, σημειώνει: «Πάνω στα φυσικά των εργασιών για οι Αλχημιστές φανταστικές ανεργίες, εχάσαν μια ουσία. Μέσα όμως απ' αυτή ξεχώρισε η πιο μεγάλη επιστήμη. Η Χημεία. Μέσα από την προσκαρτότητα η σιωνιστική, μέσα από την αυτοπία η αλήθεια. Παρά η Χημεία είναι η μεγαλύτερη αλήθεια προς την οποία ο κόσμος ανηκεί με πεποίθηση δια το μέλλον».

Ας επανέλθουμε όμως στο θέμα του διαχωρισμού των κεφαλαίων του συγκεκριμένου τετραδίου που ο Κυριάκος Μάτσης κατέγραφε καθ' όλη τη διάρκεια των παραδόσεων του Καθηγητή της Φυσικομαθηματικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, κ. Καβασιδίου. Η πρώτη σελίδα του τετραδίου αρχίζει με το πιο κάτω:

«Πάντες οι άνθρωποι του ειδέναι ορέγονται φύσιν...» ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ

«Όλοι οι άνθρωποι έχουν από τη φύση τους έρεση για γνώση». Η πρώτη πρόταση που γράφει ο Αριστοτέλης στο βιβλίο Α' «Μετα τα Φυσικά» για να υποστηρίξει ότι όλοι οι άνθρωποι έχουν φυσική κλίση προς τη γνώση. Δεν κρύβει τον θαυμασμό του προς τον Αριστοτέλη, καθώς αποτελούσε πρότυπο για τον νεαρό φοιτητή που προσδοκεί να επιδείξει να υλοποιήσει στην πράξη τη γραφή του φιλοσόφου.

Στις μετέπειτα σελίδες του τετραδίου ο Κυριάκος Μάτσης αναφέρεται στους προσηγορικούς φιλοσόφους, αυτούς που επιχειρούσαν απαντήσουν στο ζήτημα της αρχής του κόσμου και το ζήτημα της δομής ή μορφής του κόσμου, ξεκινώντας από τον Εμπεδοκλή.

Ο Κυριάκος Μάτσης στο Εργαστήριο Χημείας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, 1946

«Χημεία γιν' ούτως ανήκεται...» ΕΜΠΕΔΟΚΛΗΣ

Ο φιλόσοφος αυτός, θεωρούσε πως στον κόσμο συνυπάρχουν τέσσερα στοιχεία: Η φωτιά, το νερό, η γη και ο αέρας, τα οποία ονομάζονται «ρίζματα». Η γέννηση και η φθορά προκύπτουν από την ανάμειξη και την εναλλαγή των ριζμάτων. Η ανάμειξη των ριζμάτων οφείλεται σε δύο κοσμικές δυνάμεις: Τη φιλόπτη και το νείκος (έρος και έρις), που είναι αυτές που αποφασίζουν για τον τρόπο και το χρόνο της ανάμειξης. Όταν επικρατεί η φιλόπτη, υπάρχει αρμονία στη φύση. Όταν επικρατεί το νείκος, υπάρχει δυσαρμονία. Έτσι και διάκριση συναντιούνται στην καρδιά του δράματος που διέπει τον κόσμο: Στοιχεία, όντα και όλα τα πράγματα άλλοτε ενώνονται από τη φιλόπτη και άλλοτε χωρίζονται από το νείκος.

«Αρχή του κόσμου...» ΠΑΡΜΕΝΙΔΗΣ

Σταρ στο τετράδιο παίρνει ο Παρμενίδης, η βασική θέση του οποίου ήταν ότι η πραγματικότητα ταυτίζεται με τη σκέψη, πως δηλαδή είναι ένα και το αυτό με εκείνο που υπάρχει. Σύμφωνα με τη θέση του συνάγεται πως α) ο αισθητός κόσμος είναι ασκίτητος και επομένως οι ανθρώπινες αισθήσεις είναι αναξιόπιστες

καθώς μας απατούν και β) ότι ο αισθητός κόσμος δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο έγκυρης γνώσης (ως διαρκώς μεταβαλλόμενος) και δεν μπορούμε να αναζητήσουμε σταθερό σημείο αναφοράς στις αισθήσεις. Τούτο, το σταθερό σημείο αναφοράς βρίσκεται εντός του νοού μας, στις έννοιες που έχουμε μέσα στο μυαλό μας για τα αισθητά πράγματα και οι οποίες παραμένουν αναλλοίωτες.

«Δίδωμι σοφισμὸν...» ΤΑ ΠΑΝΤΑ ΠΕΙ ΠΡΑΓΜΑΤΟΣ ΠΥΡΡΙΣ

Βασική έννοια της φιλοσοφίας του Ηράκλειτου ήταν ο πόλεμος, που είναι η γενεσιουργός και κυβερνήτρια δύναμη όλων των πραγμάτων. Εκφράζει την αέναη κίνηση και μεταβολή όλων των πραγμάτων του κόσμου. Τίποτα στο σύμπαν δεν μένει αμετάβλητο («τα πάντα ρε», «δεν μπορείς να μπεις δυο φορές στο ίδιο ποτάμι», «κάθε μέρα είναι ένας καινούριος ήλιος»). Ο κόσμος προέρχεται από το αρχέγονο πυρ και τελειώνει με καταστροφή πάλι α' αυτό, ακολουθώντας μια κυκλική πορεία που υποκαθίσταται από τον λόγο, την εμαρμένη ή τη δική.

ΑΡΧΑΙ ΕΙΜΑΙ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΑΤΟΜΟΥΣ... ΚΑΙ ΚΕΙΝΩΝ ΚΑΙ ΚΙΣ ΕΙΣΩΣ ΔΙ' ΑΠΕΙΡΟΥΣ ΕΙΝΑΙ... ΚΑΙ (ΨΥΧΗ) ΠΑΝΤΑ ΤΑ ΝΥΜΦΕΙΑ ΤΑ ΧΥΩΝ ΤΩΝ ΨΥΧΩΝ ΑΙΔΡΑ, ΓΥΝ ΔΗΜΟΚΡΙΤΟΣ

Στα επόμενα φύλλα, ο Κύριος φοιτητής της Γεωπονίας, αναφέρεται στον Δημόκριτο, τον τελευταίο μεγάλο κοσμολόγο στη μακρά σειρά των προσηγορικών φυσικών φιλοσόφων ή φυσιολόγων, όπως τους αποκαλούσε ο Αριστοτέλης. Στο έργο του συμπιωνόταν όλη την προσπάθεια των προδρόμων του να ορίσουν το «Είναι του κόσμου και το νόημα του όντος». Δεν τον απασχολούσε μόνο το κοσμολογικό πρόβλημα, αλλά τον ενδιέφερε όλη η κατακτημένη ή τότε ανθρώπινη γνώση, στο σύνολό της. Δηλαδή το ερώτημα ως προς το τι είναι ο κόσμος, το αν και η ουσία. Δεν υπάρχει γένεση και φθορά, αλλά μόνο «η ανάμειξη και εναλλαγή των αναμεμιγμένων στοιχείων» της φύσης που οι αρχαίοι Έλληνες τα καλούσαν ως πυρ, ύδωρ, αήρ και γη.

ΧΗΜΕΙΑ... «Ανδρική...»

Συνεπώς, ο τρόπος που «υμνείας πνευματικά» παράλληλα με το μάθημα της Χημείας τον εαυτό του, η βύθιση στη «διανοουμενίστικη» περιουσία και σκέψεις, να ενισχυθεί μακριά σε άλλους ορίζοντες, πέραν από τον χρόνο και τον χώρο όπου φυσικά βρισκόταν. Μέσα στο εαυτό του «είναι», βλέπει μια θαυμαστή ομορφιά που σε πείθει για τη συνεχή απόφαση, το αναπόφευκτο και ηρωικό «περιμένω» που τον ανέμενε σχεδόν μια δεκαετία αργότερα.

Στις 19 Νοεμβρίου του 1958, αρνούμενος την «απορροή της μητρίδας», θυσίασε στο κρησφύγετό του στο Δίκωμο για την Ελευθερία, βροντοφωνάζοντας, «Αν θα βγω, θα βγω πυροβολώντας». Επέλεξε να γίνει ολοκαύτωμα, σαρκομαχόμενος σηματοδοτώντας στις ιδέες και τα ιδανικά που πιστεύει, σηματοδοτώντας ένα ποταμίο αίμα για την πατρίδα του και τους ανθρώπους της. Σε αυτούς τους παραδόξους καιρούς όμως, μάλλον γεννιέται ο φίλος το «ρητορικό ίακ» ερώτημα, πόσο μας αξίζει αλήθεια αλληλεγγύη ή αγανάκτηση με το μέγεθος της ηρωικής θυσίας, ενός τέτοιου ανθρώπου;

* Υποψήφια Διδάκτωρ στο Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Πανεπιστήμιο Κύπρου

